



Sida, November 2013

Studie av Sidas arbete med rättigheter för homosexuella, bisexuella, trans- och intersexuella personer

Annika Nilsson, Klara Lundholm, Erik Vågberg
Indevelop AB

Innehåll

Förkortningar	5
Sammanfattning	7
1 Inledning	10
1.1 Bakgrund	10
1.2 Målsättning	11
1.3 Metoder och begränsningar	11
2 Kartläggning	13
2.1 HBT i policy och strategier	13
2.2 HBT i Sida-finansierade initiativ	17
2.3 kommande nya insatser	18
2.4 HBT per Landkategori 2010–13	19
2.5 HBT per typ av stöd 2010–13	20
2.6 International Training Program (ITP)	20
3 Resultat av stödet	22
3.1 En starkare hbt-rörelse	22
3.2 Skydd och säkerhet	24
3.3 ökad integrering	25
3.4 Politiska framsteg och effekter	27
3.5 Kapacitet och medvetenhet hos anställda	28
4 Slutsatser och trender	30
4.1 HBT i svenskt utvecklingssamarbete	30
4.2 Internationella trender	31
5 Framgångsfaktorer	32
6 Utvecklingsområden	33
7 Referenser	35
8 Respondenter	36
9 Terms of Reference	38
10 E-post- och intervjufrågor	41

Detta dokument har finansierats av Sida, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete. Sida delar inte nödvändigtvis de åsikter som här framförs. Ansvar för innehållet är uteslutande författarens.

Publicerad av: Sida, 2014

Avdelning: Avdelningen för internationella organisationer och tematiskt stöd (INTEM)

Copyright: Sida och författarna

Författare: Annika Nilsson, Klara Lundholm, Erik Vågberg

Omslagsbild: ©ICS

"Hundreds joined the first ever flashmob Love is Love to spread the message, all love is equal."

Layout: Citat

Tryck: Edita 2014

Art.no.: SIDA61698sv

ISBN: 978-91-586-4241-6

urn:nbn:se:sida-61698sv

Publikationen kan laddas ner från www.sida.se/publikationer

Förkortningar

AMShE	African Men for Sexual Health and Rights
CRD	Civil Rights Defenders
CSO	Civilsamhällsorganisationer
CSAGA	Center for Studies and Applied Sciences in Gender – Family – Women and Adolescents (i Vietnam)
ICCPR	Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter
IDAHO	Internationella dagen mot homofobi och transfobi
IGLHRC	The International Gay and Lesbian Human Rights Commission
ILGA	International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association
IPPF	International Planned Parenthood Federation
ITP	International Training Programmes
HBT	Homosexuella, bisexuella, trans- och intersexpersoner
MSM	Män som har sex med Män
PGU	Politik för global utveckling
PMU	Pingstmissionens Utvecklingssamarbete
RFSL	Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
RFSU	Riksförbundet för sexuell upplysning
SIDA	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete
SRHR	Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter
UHA	East African Sexual Health and Rights Initiative
UPR	Universal Periodic Review
KSK	Kvinnor som har sex med kvinnor

Sammanfattning

Sida började stödja arbetet med homosexuellas, bisexuellas och transpersoners (hbt¹) rättigheter 2006 efter att ha gjort en studie i ämnet 2005. Studien gav hbt-frågorna ett ramverk och visade att de var relevanta för flera tematiska områden inom det svenska utvecklings-samarbetet. 2006 antog Sida en handlingsplan för hbt-frågor, *Handlingsplan för konkretisering av Homo-, Bi-, och Transfrågor i utvecklingssamarbetet 2007–2009*, och genomförde en baslinjestudie av insatser på området. 2006 fanns endast ett hbt-initiativ med en budget på 0,6 miljoner kronor. I 2010 års utvärdering av handlingsplanen framkom det att stödet till hbt-initiativ hade ökat väsentligt, även om insatserna fortfarande var beroende av ett fåtal engagerade medarbetare. På ett flertal ambassader sågs hbt-frågor som alltför komplicerade och inte en prioriterad fråga jämfört med andra frågor.

Denna studie syftar till att redovisa utveckling och resultat av Sidas insatser på hbt-området fram till oktober 2013, att beskriva nuläget samt observerade framgångar och utmaningar. Den är baserad på information från Sidas PLUS-system och CSO projektdatabas för organisationer i civila samhället (som får stöd via CIVSAM), liksom på frågor skickade via e-post samt intervjuer med vissa nyckelpersoner. Totalt erhöles svar från 33 ambassader, 12 svenska organisationer, fyra partners och sex personer på Sidas huvudkontor.

En slutsats är att hbt-specifika initiativ har fortsatt att öka både i antal och i ekonomisk omfattning fram till år 2011, då en stagnation kan noteras. Två nya större initiativ är dock under beredning 2013. Hittills 2013 har Sida stöttat 11 specifika hbt-initiativ till en summa av 15,7 miljoner kronor. Via ramorganisationer har 21 hbt-initiativ stöttats till en summa av 7,5 miljoner kronor.

De viktigaste resultaten av det svenska stödet har varit:

- *Ökad kapacitet inom hbt-rörelsen globalt, regionalt och i enskilda länder.* Respondenterna bekräftar att det svenska kärnstödet² har varit avgörande för organisationernas möjlighet att utvecklas, arbeta självständigt och proaktivt. Flera organisationer anser att de har överlevt tack vare svensk stöd. Andra pekar på det skydd och stöd som de kunnat erbjuda hbt-aktivister som ett resultat av svenskt stöd.
- *Ökad inkludering (mainstreaming) av hbt-frågor i allmänna program.* Ett ökat antal Sida-/ambassadpersonal samt svenska ramorganisationer har nu större medvetenhet och kunskap om hbt-frågor samt har börjat inkludera hbt-komponenter i sina program. Hbt ses nu främst som en fråga om mänskliga rättigheter snarare än en hälso- eller hiv/aids-fråga. Idag inkluderar flera av de svenska ramorganisationerna hbt-frågor i både policy och praktik. Runt 60 Sida- och ramorgani-

1 Notera att Sida inräknar även intersexpersoner i hbt-begreppet.

2 Kärnstöd, eller core support, är bidrag till organisationers egna prioriteringar och organisationsutveckling

sationsprogram har de senaste tre åren inkluderat hbt som en integrerad del. 23 ambassader rapporterar att hbt är en del av deras dialog med andra givare, med regeringar och med organisationer i det civila samhället. 10 ambassader för en dialog på detaljerad nivå med regeringar gällande hbt-personers rättigheter.

- *Sverige har tagit en position som ledande givare när det gäller metoder kring hur hbt-personers rättigheter kan inkluderas i utvecklingssamarbetet.* Sverige är särskilt uppskattat för sina praktiska kunskaper i att arbeta med hbt-frågor i olika miljöer och på olika nivåer. Sverige blir tillfrågat av andra givare och länder för teknisk support och samarbete – United States Agency for International Development (USAID) och USA:s utrikesdepartement (US Department of State) inkluderat.

Rapporterade framgångsfaktorer är:

- engagemang på hög politisk nivå från regeringens sida;
- ett brett angreppssätt som kombinerar politiskt dialog, kulturella event, stöd till hbt-organisationer och skydd av hbt-aktivister. Detta har öppnat upp arenor för hbt-aktivister och organisationer att bli synliga och delta i det generella MR-arbetet;
- ansträngningarna för att lyssna på och stödja den lokalt definierade agendan och att involvera hbt-aktivister i arbetet med att skapa programmen;
- användande av regionala nätverk och organisationer i stödet till aktivister i repressiva länder;
- det långsiktiga och flexibla engagemanget samt kärnstödet till viktiga nyckelaktörer

Sist men inte minst har det strategiska samarbetet med RFSL och möjligheterna att använda den svenska erfarenheten och den engagerade personalen på organisationer och ambassader varit en stor tillgång.

Trots denna utveckling finns fortfarande en del utmaningar för Sida. Den första utmaningen är hur Sida bättre kan guida, koordinera och inspirera till fortsatt arbete med hbt-frågor inom Sida. Då beslut tagits att inte förnya handlingsplanen för hbt-rättigheter skulle det behövas ett alternativt vägledande verktyg. Det har noterats att de nya resultatstrategierna har relativt allmänna mål om att stärka det civila samhället och öka medvetenheten om mänskliga rättigheter³. Eftersom dessa resultatstrategier kommer vägleda svenskt utvecklingssamarbete under många år är det viktigt att de formuleras på ett sätt som uppmuntrar inkludering av hbt-frågor på ett operativt plan. Än så länge har engagemanget för hbt-frågor till stor del varit beroende av engagerade enskilda individer inom organisationer, enheter och ambassader. Stödet från Sidas huvudkontor är uppskattat, men skulle kunna vara mer proaktivt och systematiskt.

För det andra så finns det behov av att dra lärdom av framgångsfaktorerna. Erfarenheterna skulle kunna spridas och användas systematiskt i det framtida arbetet med hbt-rättigheter. Särskilt i det nya partnerskapet med USA finns ett behov av att säkerställa lokalt ägandeskap i de processer och program som får stöd. Sverige bör bevaka att hbt-personer i de länder som berörs involveras i att definiera

problemen, föreslå lösningar, bestämma utvecklingstakten och vilket risktagande som är acceptabelt.

För det tredje så finns det behov av att hitta innovativa sätt att stödja nya, informella hbt-grupper som har svaga strukturer. De nuvarande kraven på partnerorganisationer gör det nästan omöjligt för nya grupper och organisationer att ta del av Sidas stöd och successivt växa till en starkare rörelse. När finansiellt stöd (t.ex. till Vietnam) fasas ut är det viktigt att icke-finansiella stöd fortsätter samt att Sida bistår partnerorganisationen att hitta alternativ finansiering.

1 Inledning

1.1 BAKGRUND

I december 2003 antog Sveriges riksdag policyn *Sveriges politik för global utveckling* (PGU). I policyn fastslås att ”Åtgärder inom politiken för global utveckling måste präglas av en strävan att motverka diskriminering av kvinnor och flickor. Kvinnor måste erkännas som fullvärdiga medborgare med samma ekonomiska, sociala, kulturella, politiska och medborgerliga rättigheter som män och med rättigheter att bestämma över sin egen kropp, reproduktion och *sexualitet*”.⁴

Sedan dess har hbt-personers mänskliga rättigheter varit en prioriterad fråga i svenskt utvecklingssamarbete. Sverige arbetar med frågan i dialog(er) med samarbetsländer, med andra givare och internationella aktörer. Sverige ger stöd till organisationer som arbetar för hbt-rättigheter, eller som inkluderar hbt i sina program globalt, regionalt och nationellt. Sverige bidrar även till kapacitetsutveckling genom Sidas internationella utbildningsprogram (ITP) om hbt-rättigheter. ITP riktar sig till deltagare från organisationer och myndigheter i Sidas samarbetsländer. Situationen för hbt-personer och deras rättigheter är också specifika fokusområden i Sveriges bilaterala och multilaterala samarbete gällande sexuella och reproduktiva rättigheter, i ansträngningarna att utmana könsrelaterat våld, i arbetet med jämställdhetsfrågor och i det generella arbetet med mänskliga rättigheter. Arbetet med hbt-frågor har varit både normativt och operativt.

Att lyfta hbt-personers rättigheter är högst relevant sett till de två huvudsakliga perspektiven i svenskt utvecklingsarbete: rättighetsperspektivet och de fattigas perspektiv på utveckling⁵. Även om sexuell läggning och könsidentitet inte är specifikt nämnda i FN-konventionerna så har 66 medlemsstater (inklusive Sverige) antagit en deklaration som slår fast att diskriminering på dessa grunder skall ses som inkluderade i den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter samt de följande tematiska konventionerna⁶. Deklarationen uppmanar FN:s medlemsstater att ta itu med kriminalisering, diskriminering, förföljelse och våld som är direkt riktat mot hbt-personer och slår fast att det finns en stark korrelation mellan diskriminering, marginalisering och fattigdom.

Denna kartläggning beskriver hur hbt-rättigheter synliggjorts och fått stöd inom ramen för Sveriges utvecklingssamarbete under de senaste sju åren. Den ger en översikt över olika aspekter av Sidas stöd till hbt-personers mänskliga rättigheter, uppnådda resultat hittills, framgångsfaktorer samt utmaningar. Kartläggningen ger en bild av hur hbt-frågor inkluderats i det svenska utvecklingssamarbetet, i policys

4 PGU, p.21 I den engelska versionen benämns detta som *sexual orientation* (översättarens anm.)

5 Rättighetsperspektivet är operationaliserat i human rights based approach (HRBA)

6 Declaration in the General Assembly, 18 December, 2008

och strategier (globala, regionala och landstrategier). Den visar också statistik över Sidas stöd till hbt-insatser. Dels det som finansierats direkt av Sida/ambassader, dels det som fått stöd via Sidas ramorganisationer.

1.2 MÅLSÄTTNING

Syftet med denna studie är att kartlägga och beskriva Sidas arbete med hbt-personers mänskliga rättigheter. Studien beskriver utvecklingen sedan 2005 och jämför nuläget med det som beskrivs i tidigare studier, handlingsplanen, utvärderingen och andra relevanta dokument.

Studien inkluderar:

- Kartläggning och beskrivning av Sidas nuvarande arbete för hbt-personers mänskliga rättigheter, inklusive uppnådda resultat
- En jämförelse av Sidas nuvarande arbete med hbt-personers mänskliga rättigheter med det arbete som har gjorts sedan 2005
- En beskrivning och analys av förändringar och trender (kvantitativa och kvalitativa) i Sidas arbete med hbt-personers mänskliga rättigheter sedan 2005.

1.3 METODER OCH BEGRÄNSNINGAR

Uppdraget har utförts i fem steg.

1. *Dokumentöversikt.* En genomgång av svenska policys, geografiska och tematiska strategier, information i Sida statistiska databaser (PLUS och CSO projektdatabasen), projekt PM och rapporter, tidigare kartläggningar och utvärderingar, handlingsplanen, etc. Eftersom PLUS-systemet inte har någon markör för hbt har vi använt sökord i titlar och abstrakt för att identifiera insatser. Det visade sig vara en utmaning eftersom hbt-initiativ och komponenter inte alltid är uttryckligen nämnda, oftast beroende på kriminaliseringen av hbt-rörelsen i ett antal länder och behovet att skydda partnerorganisationer.
2. *Frågebatteri till ambassader och partners.* Totalt har e-post med frågor skickats till 44 ambassader/Sida-respondenter, 13 svenska organisationer och 3 internationella partners.
3. *Intervjuer med utvalda nyckelpersoner.* Samtal har bl.a. förts med Sidas regionala team i Asien och Afrika och med nuvarande och tidigare handläggare inom området mänskliga rättigheter på Sidas huvudkontor, för att få en översikt av pågående initiativ och trender. Representanter för ambassader med större hbt-portföljer har också intervjuats. Sidas samarbetspartners på området, som RFSU, RFSL, Diakonia och Civil Right Defenders (CRD) har tillfrågats för att få deras syn på det svenska arbetet med hbt-frågor.
4. Kvantitativa och kvalitativa *analyser* av olika typer av stöd, rapporterat resultat och trender. I en *gemensam analys-workshop* har konsulterna analyserat och diskuterat den information vi fått från olika respondenter. Kartläggningen redovisar de resultat som respondenterna själva rapporterat i årliga rapporter eller i intervjuer samt resultat som framkommit i tidigare utvärderingar. På grund av karaktären av rapporterna från de insatser som fått stöd (mestadels med fokus på "outputs") och den begränsade tid som har getts för kartlägg-

ningen, har det inte varit möjligt att verifiera resultaten för varje enskild insats. Vi har emellertid kunnat dra vissa generella slutsatser om "outcomes".

5. *Framtagande av en skriftlig rapport* som beskriver resultat och slutsatser, trender (kvalitativa och kvantitativa), rapporterade resultat och lärdomar.

Utvärderingen har byggt på sökningar i de öppna databaserna i kombination med djupintervjuer och enkäter, för att nå kunskap om och förståelse för hur hbt-frågor behandlas på Sida, på ambassader och på Sidas ramorganisationer. Den statistiska analysen var utmanande, eftersom vi behövde skilja insatser som enbart fokuserade på hbt-personer ("targeted") från projekt och program där hbt-perspektiv var integrerade som en aspekt eller komponent ("mainstreamed"). De som fokuserat enbart på hbt-personers rättigheter har analyserats både i förhållande till antal och i förhållande till volym (utbetalningar i SEK). De som inkluderat aspekter/komponenter har bara analyserat i antal, eftersom det var nästan omöjligt att fastställa hur stor del av finansieringen som faktiskt riktades till hbt-personers rättigheter.

Vi menar att den statistiska analysen är tillförlitlig och att vi har fått med så gott som alla relevanta initiativ. Totalt erhöles svar från 33 ambassader, (som täcker 36 länder), 12 svenska organisationer och tre internationella partners, vilket kompletterade informationen som vi fick från PLUS-systemet.

2 Kartläggning

2.1 HBT I POLICYS OCH STRATEGIER

Det svenska utvecklingssamarbetet styrs av *Sveriges politik för global utveckling* (PGU) samt av (än så länge) tio tematiska policys, elva tematiska strategier och ett antal geografiska strategier. Kartläggningen har analyserat dessa för att se om och hur hbt-rättigheter synliggjorts och prioriterats.

2.1.1 Policys

Hbt-frågor finns nämnda i tre av de tio policys som antagits.

- I hiv/aids policydokumentet *Rätten till en framtid – Policy för Sveriges internationella hiv- och aidsarbete*, antagen 2008, omnämns hbt-frågor i problemformuleringen och som en särskilt utsatt grupp, men det finns inget specifikt formulerat om hbt som en målgrupp för särskilda insatser.
- I policyn för mänskliga rättigheter, kallad *Förändring för frihet – Policy för demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter inom svenskt utvecklingssamarbete 2010–2014*, är hbt-personer inkluderade och specifikt omnämnda som en av Sveriges målgrupper för insatser.
- I jämställdhetspolicyn, kallad *På lika villkor – Policy för jämställdhet och kvinnors rättigheter och roll inom svenskt internationellt utvecklingssamarbete 2010–2015*, omnämns hbt-frågor både i policykontext, grundläggande utgångspunkter och som målgrupper för svenskt stöd.

Förutom ovan nämnda policys fastslås i *Sveriges internationella politik för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter* (2006) att Sverige ska jobba med hbt-personer inom ramen för SRHR och verka för att diskriminering mot hbt-personer uppmärksammas som kränkningar av mänskliga rättigheter.

Utvärderingen från 2009 fann att två av de fyra policys som då hade antagits hade inkluderat hbt-frågor. Jämställdhetspolicyn antogs senare.

2.1.2 Tematiska strategier

Det finns elva tematiska strategier som i dagsläget styr det svenska utvecklingssamarbetet. En av dessa inkluderar hbt-frågor explicit och en inkluderar dem implicit. De övriga tematiska strategierna nämner inte hbt-frågor.

Den enda tematiska strategi som uttryckligen inkluderar hbt-frågor är *Strategin för globala ämnesstrategiska utvecklingsinsatser 2011–2014*⁷. Det övergripande syftet med denna strategi är att stödja nyckelaktörer och normativt internationellt arbete som främjar svenska prioriterade områden samt bidrar till hållbar utveckling och fattigdomsbekämp-

7 *Strategi för globala ämnesstrategiska utvecklingsinsatser 2011–2014*

ning. Ett av dessa prioriterade områden är hbt-personers mänskliga rättigheter⁸. Inom ramen för denna strategi har Sverige exempelvis stött International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA) – genom RFSL, Global Rights och ARC International⁹. Förutom detta har stöd till hbt-frågor getts till kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), till den internationella domstolen i Haag och till tematiska möten och seminarier. Totalt har 31.6 million SEK utbetalats till insatser som främjar hbt-rättigheter under den globala ämnesstrategiska strategin sedan 2009. Värt att notera är att de 0.5 MSEK som förmedlats till ARC International är ett beslut av Utrikesdepartementet.

Strategin för särskilda insatser för demokratisering och yttrandefrihet 2012–2014 refererar till den svenska policyn *Förändring för frihet* (som nämner hbt-rättigheter och hbt-aktivister som en målgrupp), men strategin gör ingen specifik referens till hbt-rättigheter. Trots det så har hbt-rättigheter varit ett viktigt fokus för strategin och hbt-organisationer har varit mottagare av ungefär 11 % av strategins totala bidragssumma sedan 2009. Sju insatser har fått totalt 50 miljoner kronor i stöd hittills. Strategin ger också stöd till skyddsåtgärder för enskilda aktivister i behov av skydd. Insatser som har fått stöd har fokuserat på östra Afrika och länder i Afrika söder om Sahara (3 st), Europarådet (1), stärkande av den globala hbt-rörelsen via RFSL (1) och subventionerat deltagande i internationella hbt-evenemang till deltagare från länder med förtryck (2). Ett nytt, stort hbt-initiativ håller på att beredas (se mer nedan om US Department of State).

2.1.3 Regionala strategier

Två av de regionala strategierna nämner uttryckligen hbt-rättigheter. Dessa är *Strategi för regionalt arbete med hiv och aids och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt arbete för homo-, bi- och transsexuella personers (hbt- personers) mänskliga rättigheter i Afrika söder om Sahara*¹⁰, samt *Strategi för det regionala utvecklingssamarbetet med Asien med fokus på Sydostasien 2010–2015*¹¹.

I strategin för Afrika söder om Sahara är hbt-rättigheter ett av de tre övergripande målen:

- Minskat antal nya HIV-infektioner.
- Förbättrade levnadsförhållanden för kvinnor och flickor som drabbats av hiv/aids.
- *Ökad respekt för och åtnjutande av de mänskliga rättigheterna för hbt-personer.*

Under denna strategi har Sverige stött International Gay and Lesbian Human Rights Commission (IGLHRC) för sitt arbete i Afrika, med totalt 13,3 miljoner kronor sedan 2009. Strategin har också finansierat

8 ”Globala insatser för ökat ansvarsutkrävande och ökad respekt för opinionsfriheterna inklusive yttrandefrihet, såsom stöd till oberoende medier och försvarare av mänskliga rättigheter samt globala insatser som stärker parlament, civilsamhällets roll för en demokratisk utveckling, liksom insatser som motverkar diskriminering av hbt-personer och som synliggör och främjar deras fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna”

9 Allied Rainbow Communities (ARC) International handläggs av UD (ref no UF2013/6008/UD/FNR)

10 UD, 2012 *Strategi för regionalt arbete med hiv och aids och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt arbete för homo-, bi- och transsexuella personers (hbt- personers) mänskliga rättigheter i Afrika söder om Sahara*

11 UD, 2010, *Strategi för det regionala utvecklingssamarbetet med Asien med fokus på Sydostasien 2010–2015*

sex andra program som har inkluderat hbt-komponenter i olika grad, så som the International HIV/AIDS Alliance (IHAA), AIDS & Rights Alliance for Southern Africa (ARASA), Safaids, Sonke Gender Justice, UNAIDS och UNDP program. Via Safaids stödjer Sida ledarskapsutbildningar och mediaorganisationer som arbetar för hbt-personers rättigheter i Afrika. Safaids använder sin trovärdighet som HIV/SRHR organisation för att kommunicera budskap kring hbt-rättigheter.

Under strategin för Sydostasien har stöd lämnats till kapacitetsutveckling av ett regionalt hbt-nätverk (via RFSU). Totalt har nästan 9 miljoner kronor förmedlats till detta ändamål sedan 2009.

Trots frånvaron av en sammanhängande regional strategi för *Västra Balkan* och *Östra Europa* så har det funnits strategiskt stöd för icke-diskriminering och hbt-rättigheter inom ramen för Sidas och ramorganisationernas reformsamarbete i Europa. Stöd till hbt-rättigheter i dessa regioner har framförallt förmedlats via CRD, Kvinna till Kvinna, Olof Palme International Center (som stöd till RFSU) och RFSU. CRD har varit särskilt aktiv i båda regionerna. Den exakta omfattningen av stödet till hbt-arbete går inte att fastställa, eftersom det ofta är en del av rambudgeten till organisationerna och inkluderat som delar i denna. Det finns dock ett fåtal insatser som har varit direkt finansierade av ambassaderna, exempelvis i Kroatien och Ryssland.

Sida har, i maj 2013, lämnat förslag till nya resultatstrategier som omfattar västra Balkan och Östeuropa till utrikesdepartementet. Båda förslagen inkluderar hbt-rättigheter som fokusområden för det framtida samarbetet. Hbt-rättigheter (sexuella minoriteters rättigheter) nämns också som ett mycket relevant och viktigt område för framtida engagemang i de utvärderingsrapporter som ligger till grund för de kommande strategierna för västra Balkan¹² och Östeuropa¹³.

2.1.4 Landstrategier

Mänskliga rättigheter för hbt-personer tas upp i elva av de nuvarande landstrategierna. I åtta av dem nämns hbt-rättigheter både i bakgrundsanalysen och som ett fokusområde för utvecklingssamarbete: Albanien (2009–2012), Moldavien (2011–2014) Serbien (2009–2012), Bolivia (2009–2013), Ryssland (2010–2013) Uganda (2009–2013), Turkiet (2010–2013) och Ukraina (2009–2013). I tre landstrategier nämns hbt-rättigheter endast i bakgrundsanalysen: Guatemala (2008–2012), Georgien (2010–2013) och Indonesien (2009–2013). Att elva strategier nämner hbt är en liten ökning jämfört med 2009, då nio landstrategier nämnde hbt-personer. Sedan dess har två tappat frågan (Zimbabwe och Burma) och fyra nya landstrategier har lagt till hbt.

Några ambassader, vars strategi inte uttryckligen omfattar hbt-rättigheter, har betonat att de har tolkat hbt-frågor som indirekt nämnda när det finns en betoning på utsatta grupper i strategin.

Under 2013 har fyra nya geografiska resultatstrategier antagits: de för Burma, Tanzania, Somalia och Zambia. I dessa nämns inte hbt-personers rättigheter. Det finns en pågående process för att ta fram resultatstrategier för Uganda, Rwanda, Moçambique, Demokratiska

¹² Anger, Joakim, 2012, *Reform cooperation in the Western Balkans – Regional cooperation: experiences, constraints and opportunities Final Report*, Sida 2012:30

¹³ Krister Eduards, 2013, *A Swedish Eastern Europe Regional Strategy – A Strategic Review*, Sida 2013:14

Republiken Kongo, Afghanistan, Bangladesh, Kambodja och Liberia. Instruktionerna från Utrikesdepartementet (så kallade ingångsvärden) för Uganda nämner specifikt mänskliga rättigheter för hbt-personer. För de övriga afrikanska länderna ger departementet en mer allmän vägledning att ”Stärka medborgarnas förmåga att hävda sina rättigheter – med fokus på medborgerliga och politiska rättigheter”. Instruktionerna från Utrikesdepartementet för de asiatiska länderna är vagare. De föreslår en fokusering på ”demokrati och mänskliga rättigheter” i allmänhet. Om hbt-rättigheter ska uppmärksammas inom ramen för de nya resultatstrategierna behövs vägledning för tolkning och operationalisering av dessa allmänna riktlinjer.

När det gäller det faktiska Sida-stödet till hbt-initiativ på landnivå (både de med hbt som huvudfokus och de med komponenter) var följande länder de mest framträdande: Ryssland, Vietnam, Turkiet, länderna på Balkan, Guatemala, Bolivia, Moldavien, Georgien, Uganda, Kina, Zambia och Zimbabwe. Andra länder med hbt-projekt som stöds via ramorganisationer var Colombia, Burma, Kenya, Indonesien och Libanon.

2.1.5 Dialogen på landnivå

Enligt svaren från ambassaderna (under perioden 2010–2013) har hbt-frågor varit en del av dialogen med det civila samhället, regeringar, andra givare, FN-organ och andra intressenter i sju av de elva länder där hbt nämns i strategin: Albanien, Bolivia, Georgien, Guatemala, Moldavien, Uganda, Ryssland och Serbien. I Ukraina rapporterade ambassaden att det finns en plan för att öka dialogen om hbt-rättigheter 2014.

Förutom i de länder där strategin hänvisar till hbt, har många andra ambassader också genomfört dialog eller stöd för hbt-frågor. Under perioden 2010–2013 har hbt-frågor varit en del av dialogen med det civila samhällets partner, regeringar, andra givare, FN-organ och intressenter i sammanlagt sexton ytterligare länder: Bangladesh, Bosnien-Hercegovina, Burkina Faso, Kambodja, Colombia, Etiopien, Kenya, Kosovo, Liberia, Moçambique, Burma, OPT (Palestina), Tanzania, Vietnam, Zambia och Zimbabwe.

I minst 10 länder, har hbt-rättigheter/personer varit en fråga för detaljerad dialog med regeringen i samband med dialogen om mänskliga rättigheter eller i samband med hbt-evenemang som internationella dagen mot homofobi (IDAHO) och/eller Pride.

Jämfört med situationen 2009 har dialogen ökat. Medan ett fåtal länder har minskat engagemang, har nya ambassader inkluderat hbt-frågor i sin dialog. De nya länderna är Albanien, Bolivia, Georgien, Ryssland, Serbien, Burma och OPT.

2.1.6 Internationell koordinering, dialog och opinionsbildning

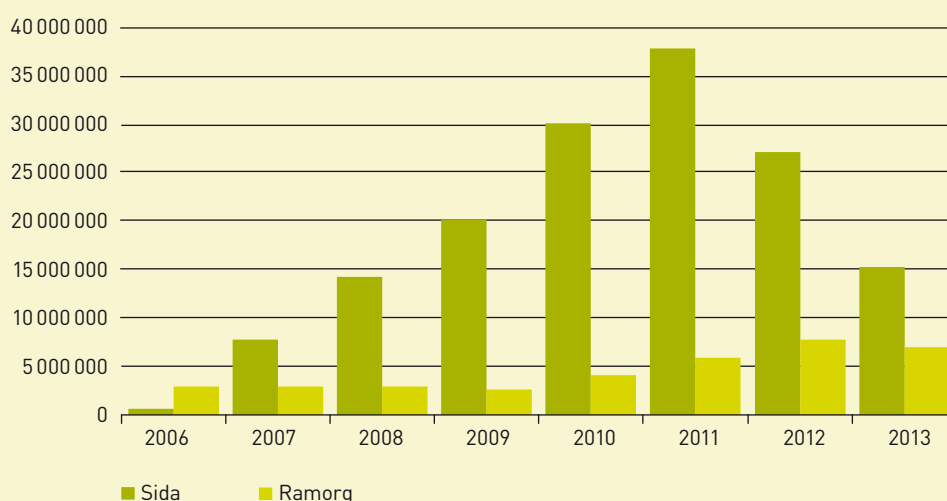
Sedan 2009 har Sida ökat sin synlighet och sina insatser för att främja hbt-rättigheter i givarsamfundet. Under 2010 organiserade Sida, tillsammans med Hivos, ett möte med bilaterala organ och det civila samhällets givarorganisationer i Stockholm. Mötet startade en process för ökat internationellt intresse för hbt-rättigheter i utvecklingsarbetet. Det kommer att genomföras en till konferens om utvecklings-samarbete och stöd för hbt-rättigheter i Tyskland i december 2013, där rekommendationerna från mötet i Stockholm kommer att följas upp.

Dessutom organiserade Sida och USAID ett möte med offentliga och privata givare som stödjer hbt-frågor globalt under FN:s generalförsamling i september 2013. Det har också skett en ökning av dialog och samarbete kring hbt-rättigheter på internationell policynivå, där Sverige har arbetat för antagandet av FN:s resolutioner och EU:s riktlinjer om hbt-rättigheter. Sida har bidragit till dessa policyprocesser i samarbete med Utrikesdepartementet.

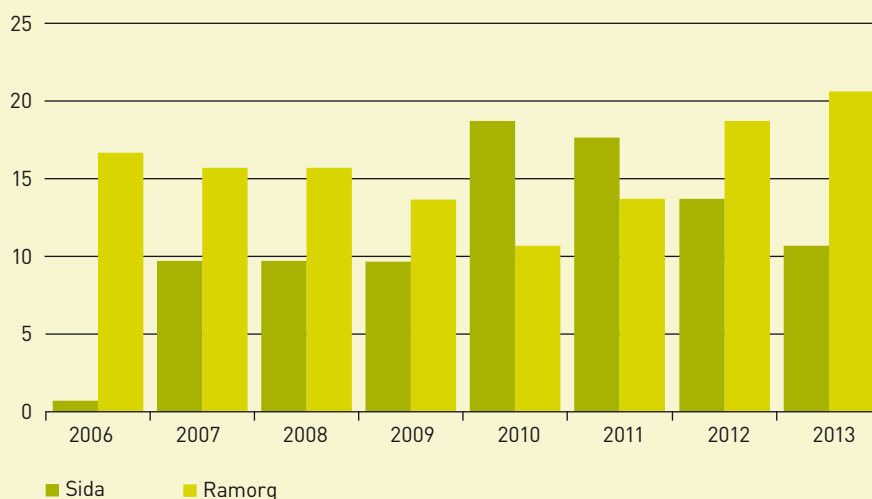
2.2 HBT I SIDA-FINANSIERADE INITIATIV

Sidas riktade stöd till hbt-organisationer och insatser har ökat kraftigt sedan 2006, men det har skett en stagnation efter 2011. De främsta orsakerna till nedgången efter 2011 tycks vara slutförandet av ITP-kurser under 2011, utfasning av direkta stöd till Ryssland på grund av den politiska situationen och fördröjd finansiering för UHAI, RFSL/Voices och IGLHRC.

TRENDER I SEK – HBT SPECIFIKA PROJEKT



TRENDER I ANTAL – HBT SPECIFIKA PROJEKT



Stagnationen av Sidas direkta stöd för hbt-specifika insatser kan verka som en nedslående trend, men det bör noteras att

- Svenska ramorganisationer ibland medvetet har används som kanaler för Sidas stöd inom hbt-området i länder där frågan är känslig. Dessa syns inte i Sidas statistik utan i ramorganisationernas;
- Två nya, mycket stora Sida insatser planeras att starta i år (se kapitel 2.3 nedan);
- Det har skett en kraftig ökning av antalet Sida insatser som nu har hbt-rättigheter som en integrerad komponent. Omkring 60 insatser inkluderade under perioden 2010–2012 hbt-rättigheter som en viktig komponent – jämfört med 28 insatser under perioden 2007–2009. Dessa inkluderar SRHR insatser, insatser för mänskliga rättigheter, utbildningsinsatser samt program för civila samhällets kapacitetsutveckling.

Sedan 2009 har de svenska organisationerna fortsatt att utveckla sitt hbt-arbete. Hbt-specifika initiativ har vuxit både i antal och i finansiering. Liksom under 2009, är de mest framträdande aktörerna i civila samhället RFSU, Diakonia och CRD, men även andra organisationer ökar alltmer sin inkludering av hbt-rättigheter som en del av sin portfölj (Kvinna till Kvinna, Olof Palmes Internationella Center, Forum Syd). Ramorganisationer tar också i ökad grad med hbt-rättigheter som komponenter i sina program. RFSU, CRD, Kvinna till Kvinna och Diakonia stödjer nu systematiskt hbt-rättigheter och organisationer som en del av sina land- eller regionala program och har även inkluderat hbt-rättigheter som en del av övergripande policys och mål.

Sedan 2009 har några nya ramorganisationer börjat arbeta med hbt-frågor. Rädda Barnen samarbetar med RFSU och UNICEF för att utveckla program för sexualundervisning för skolor där icke-diskriminering och mångfald ingår. Trosbaserade organisationer som Svenska kyrkan och PMU har också börjat arbeta med hbt-rättigheter.

Bland myndigheter som arbetar med Sida-finansierade program/projekt har inga hbt-insatser eller projekt identifierats.

2.3 KOMMANDE NYA INSATSER

Medan utvecklingen under de senaste två åren har stagnerat när det gäller Sidas direkta stöd till hbt-specifika insatser, har den internationella dialog och stöd till viktiga aktörer under de senaste sju åren lett till att Sverige numera anses vara en ledande nation i arbetet för att främja hbt-rättigheter. Sverige anses ha praktisk erfarenhet, användbara verktyg och kunskap, och bjuds in som en resurs till många fora. Det har också lett till att USAID och USA:s utrikesdepartement närmat sig Sverige för samarbete kring hbt-rättigheter. Två stora nya insatser är på väg att starta under 2013.

Det *första initiativet* är ett globalt partnerskap till stöd för hbt-rättigheter där USAID, Sida, privata aktörer och civilsamhällets organisationer ingår (public-private partnership). Partnerskapet bygger på kostnadsdelning mellan USAID, Sida och företag inom den privata sektorn. Sverige är inbjudet som en partner och teknisk expert. Partnerskapet syftar till att:

- Stärka ledarskapet för hbt-rörelsen runt om i världen (RFSL är Sidas avtalspart för detta)
- Arbeta för civila och politiska rättigheter för hbt-personer
- Öka hbt-personers ekonomiska egenmakt

Sverige kommer att bidra med 21 MSEK över 3 år till partnerskapet. Den huvudsakliga genomföraren är ASTREA Lesbian Foundation for Justice, en USA-baserad hbt-stiftelse.

Det *andra initiativet* är en fond – Global Equality Fund – initierad av USA:s utrikesdepartement. Den har tre komponenter;

- Ett stöd- och bidragssystem för nödsituationer där aktivisters säkerhet hotas, koordinerat av Freedom House. Stödet kanaliseras främst genom hbt-organisationernas regionala nätverk, som utvecklats och vuxit i styrka de senaste åren, mycket tack vare det svenska stödet
- Kapacitetsutveckling av hbt-organisationer
- Mindre bidrag och projektstöd

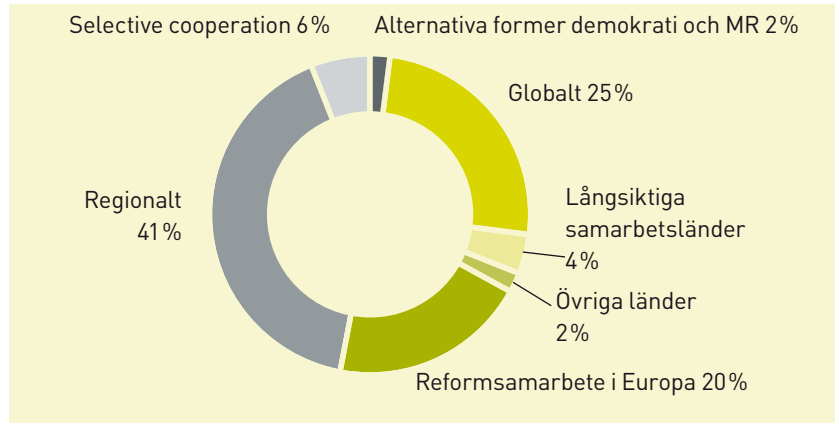
Sverige kommer att bidra med 90 MSEK till de första två komponenterna, 30 MSEK 2014, och 60 MSEK under 2015 och 2016. Organisation och ansvarsfördelning för de tre komponenterna diskuteras fortfarande mellan parterna.

I båda insatserna läggs stort fokus på kapacitetsutveckling av hbt-organisationer. Samtidigt som detta är bra, bör man komma ihåg att finansiellt stöd och utbildningar inte ensamma kan lösa de problem som många små, nya hbt-grupper står inför. I många länder är hbt-organisationer och grupper både svaga och/eller illegala. Det är viktigt att stödet anpassas efter dessa verkligheter och att det fokuserar på att ge organisationerna möjlighet att växa organiskt och besluta om sin egen agenda och sina egna prioriteringar. Med mycket resurser tillgängliga finns risken att givare går för fort fram eller duplicerar insatser.

2.4 HBT PER LANDKATEGORI 2010–13

Den största delen av det svenska hbt-specifika stödet (Sida + ramorganisationer) har gått till globala (25 %) och regionala (41 %) insatser. Länder med reformsamarbete mottar cirka 20 % av stödet där Turkiet och Ryssland har varit de största mottagarna, följda av västra Balkan, Georgien och Moldavien. Inom de regionala insatserna har Afrika söder om Sahara varit största mottagare med ungefär hälften av de regionala pengarna, följt av Asien. På landnivå har omfattningen av stödet till hbt-rättigheter varit beroende av intresse och medvetenhet hos ambassadpersonalen (och ambassadören i synnerhet). Förutom länderna på Balkan och i Turkiet har ambassader i Vietnam, Colombia, Zimbabwe och Uganda legat i framkant.

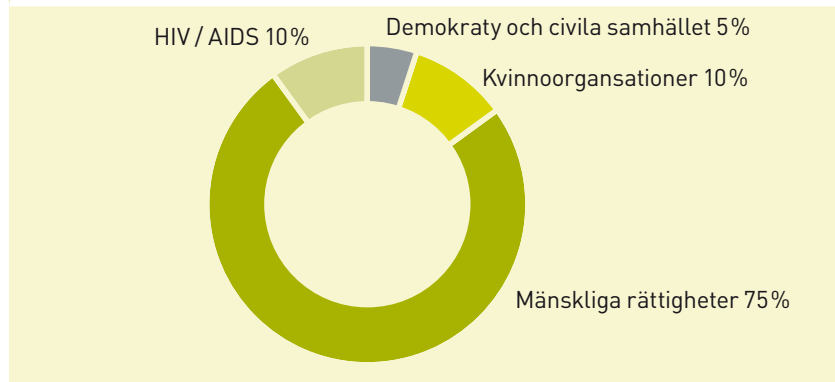
PER LANDKATEGORY



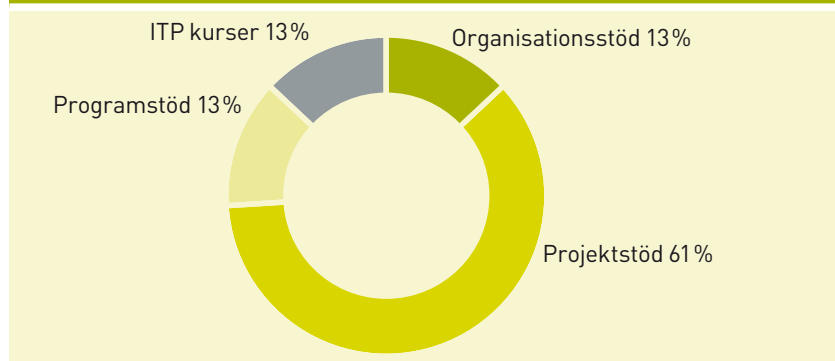
2.5 HBT PER TYP AV STÖD 2010–13

Sverige ser i ökad utsträckning hbt som en fråga om mänskliga rättigheter. Under perioden 2010–2013 har 73 % av det svenska hbt-specifika stödet (Sida + ramorganisationer) kodats under sektorn ”mänskliga rättigheter” i PLUS-systemet och i CSO-databasen. Projektstöd är den mest förekommande typen av stöd (61 %). Även om kärnstöd är den mest uppskattade formen, för att den i större grad upplevs vara till hjälp att stärka själva organisationerna, så är endast 13 % utformat som kärnstöd. Även ITP-kursernas andel av det totala stödet är 13 %.

SEKTORER



TYP AV STÖD



2.6 INTERNATIONAL TRAINING PROGRAM (ITP)

Sidas har under flera år stött ett internationellt utbildningsprogram (International Training Program, ITP) om hbt-personers mänskliga rättigheter. 13 % av det totala stödet under perioden har gått till att planera, genomföra och följa upp dessa utbildningar som arrangerats av RFSU och RFSL i samarbete. Deltagarna har varit hbt-aktivister, intresserade personer från andra rättighetsorganisationer och nyckelpersoner som arbetar vid myndigheter. Totalt har sju ITP-kurser anordnats och totalt 175 deltagare har slutfört kurserna. Kontinuerlig uppföljning och utvärdering av kurserna av kursarrangörerna ledde till en justering av målformuleringarna, liksom till en mer grundligt utformad process för att välja ut de inbjudna deltagarna.

I samband med ILGA:s styrelsemöte och världskonferens i Stockholm 2012, skickades en enkät ut till ett urval av ITP-kursdeltagarna för att samla in deras erfarenheter och utvärdera resultaten av kurserna. Dessa kursdeltagare inbjöds också till en tvådagars workshop för att diskutera individuella och organisatoriska resultat och eventuella långsiktiga effekter. Utvärderingens slutsats var att utbildningen har resulterat i ett stärkande av de enskilda kursdeltagarna, liksom i ett visst stärkande av organisationerna/institutionerna där de verkar. Kurserna har också bidragit till vissa samhällsförändringar, främst i Asien. Det viktigaste resultatet var emellertid de nätverk som etablerats mellan deltagarna, vilka fortfarande fungerade som professionellt och moraliskt stöd långt efter kursernas slut. Utvärderingen gav också en bild av den svåra verklighet som många av deltagarna lever i. En eller två av deltagarna från nästan alla sju kurserna hade avlidit pga. homo- eller transfobiskt våld, sjukdom eller genom självmord som kan ha varit ett resultat av samhällets förtryck av hbt-personer.

3 Resultat av stödet

3.1 EN STARKARE HBT-RÖRELSE

3.1.1 Global nivå

Under de senaste fem åren har Sverige gett ett omfattande stöd på cirka 10 miljoner kronor vardera till International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA) och The International Gay and Lesbian Human Rights Commission (IGLHRC). Båda organisationerna uppger att de till stor del har det långsiktiga, flexibla stödet – i synnerhet kärnstödet – från Sverige att tacka för en stor del av sin nuvarande kapacitet.

IGLHRC rapporterar att Sidas stöd möjliggjort arbetet med skuggrapporter till FN:s råd för mänskliga rättigheter om hbt-personers mänskliga rättigheter i Zimbabwe och Malawi. Därtill har Sidas stöd gett IGLHRC möjlighet att träffa politiska företrädare på hög nivå i flera afrikanska länder och att erbjuda utbildning kring hbt-rapportering i Kamerun, Malawi, Zambia och Zimbabwe.

För ILGA har Sidas stöd varit avgörande för etablering och kapacitetsutveckling av organisationens huvudkontor. Sidas stöd har bidragit till att kvinnosekretariatet och forumet för transfrågor har kunnat drivas och har också varit viktigt för att starta det banbrytande intersexforumet. ILGA:s synlighet och goda anseende som legitim företrädare för hbt-rörelsen beror till stor del på de globala konferenserna som ordnats med stöd av svensk finansiering. På dessa konferenser möts företrädare från hela världen och politiken utformas, strategier antas, erfarenheter delas och den globala hbt-rörelsen stärks. ILGA-konferensen som hölls i Stockholm 2012 och dess betydande antal delegater från ”syd” blev till stor del en framgång tack vare stödet från Sida.

En liten men ändå viktig global insats var att bjuda in hbt-aktivister från östra och södra Afrika, samt MENA-regionen till Stockholm Pride 2011. Det var ett projekt koordinerat av RFSL, finansierat av Sidas regionala hiv och aids-team i Zambia genom stödet till IGLHRC. Också ambassaden i Vietnam arrangerade deltagande i Stockholm Pride för aktivister från CSAGA (en hbt-organisation i Vietnam) och rapporterar att detta var ett viktigt steg och inspiration för aktivister att själva organisera det första Pridefirandet i Vietnam 2012, med svenskt stöd.

3.1.2 Regional och landnivå

Sveriges stöd har bidragit till att stärka hbt-organisationer i många länder. Genom att erbjuda hbt-vänliga mötesplatser och aktiviteter, ge moraliskt och finansiellt stöd och möjlighet till utbildning, har partnerorganisationer kunnat utveckla sin roll och kapacitet. Den ökade styrkan visar sig i bättre förmåga att driva en organisation, bättre

färdigheter för att förespråka hbt-rättigheter och samla in pengar, bättre nätverkskompetens och interaktioner med andra människorättsförsvarare (MR-försvarare), ökad synlighet i samhället och ibland minskad sårbarhet på grund av ändrade attityder.

Regionala nätverk som skapats och/eller stöds med svenska medel har haft en stor betydelse för de förändringar som har iakttagits. I en fientlig nationell miljö har regionala organisationer kunnat verka, synas och göra anspråk på utrymme som nationella organisationer på grund av frågans känslighet och rättsläget inte har kunnat utnyttja.

Svenskt stöd har möjliggjort för regionala nätverk i Sydostasien och Afrika söder om Sahara att utveckla och stödja sina medlemsorganisationer och att verka opinionsbildande gentemot asiatiska/afrikanska överstatliga organisationer. Det asiatiska regionala nätverket (som har fått stöd av RFSU) lyckades få hbt omnämnt i utkastet till den asiatiska deklarationen om mänskliga rättigheter, vilket var ett stort steg framåt. Tyvärr passerade inte formuleringen det slutgiltiga beslutet på minister-nivå. Stödet till medlemsorganisationerna i det asiatiska nätverket har förbättrat deras kapacitet i strategisk och ekonomisk förvaltning, vilket har underlättat för dem att söka andra medel och utveckla sina strategier. I Afrika har Sida gett stöd till ett antal regionala hbt-initiativ t.ex. Coalition of African Lesbians, CAL, East African Sexual Health & Rights Initiative, UHAI, och The African Men for Sexual Health and Rights, AMSHeR. Några utvärderingar finns inte ännu, men rapporterna visar att även här har lokala organisationer stärkts och fått hjälp med skydd för utsatta aktivister.

Nationella och regionala organisationer anser att åtgärder på regional nivå ”lyfter” känsliga frågor bort från den politiskt laddade nationella nivån. CAL identifierar stödet från Sida som avgörande för organisationens påverkansarbete. Sidas kärnstöd har också möjliggjort för CAL att vara mer självständiga, drivas av sina egna visioner (inte givarstyrda) och kunna arbeta proaktivt. CAL är med i större nätverk som Women Human Rights Defenders International Coalition och har framgångsrikt drivit hbt-frågor gentemot den särskilda rapportören för människorättsförsvarare i Afrikanska kommissionen (the Special Rapporteur on Human Rights Defenders at the African Commission).

I delar av östra Europa har det svenska stödet hjälpt organisationer att överleva och fortsätta att fungera trots motståndet från regeringar och utbredd homo-och transfobi (t.ex. i Georgien, Moldavien och Ukraina). Ibland har stöd via andra organisationer och möjligheten att ingå i nätverk för mänskliga rättigheter varit till hjälp. Men hbt-organisationerna är fortfarande ganska svaga på grund av situationen. På begäran av en lokal organisation i Moldavien, har Sida därför tagit att skapa stödmekanismer på regional nivå.

Många svenska ambassader i Afrika har svårt att stödja hbt-organisationer direkt, på grund av det fientliga politiska klimatet. Emellertid har ett antal mindre initiativ tagits, direkt riktade till hbt-organisationer i vissa länder och flera ambassader ser hbt-organisationer som potentiella organisationer att stödja i framtiden. Oftast föredrar ambassaderna att arbeta via svenska enskilda organisationer. I Uganda har RFSU deltagit i ett projekt bl a. i syfte att underlätta dialogen och samarbetet mellan sex lokala hbt-organisationer. Detta har stärkt rörelsen, minskat de interna konflikterna inom hbt-gruppen och skapat en känsla av enighet mellan de olika organisationerna.

I Vietnam har det breda stödet från svenska ambassaden öppnat upp möjligheterna för hbt-rörelsen att bli synlig, delaktig, starkare och mer accepterad. Hbt-rörelsen har nu etablerat en fruktbar dialog med regeringen och arbetar med att påverka politiken. I Ryssland har CRD-programmet i hög grad bidragit till att stärka den ryska hbt-rörelsen. Det som tidigare var ett löst nätverk har utvecklats till att bli en mogen och professionell organisation. Det svenska stödet har möjliggjort för dem att arbeta på gräsrotsnivå, med policy och nationellt påverkansarbete som t.ex. att lägga fram skuggrapporter till FN. Under 2013 har den ryska hbt-rörelsen upplevt ett bakslag med ökat förtryck från regeringen. Det finns ett behov att utveckla nya strategier för att driva och skydda hbt-rättigheter i Ryssland.

Det svenska stödet till hbt-organisationer i västra Balkan har bidragit till ett mer systematiskt samarbete med andra människorättsorganisationer som arbetar med icke-diskriminering. Detta har resulterat i antagandet av och/eller diskussion kring lagar mot diskriminering i flera av länderna (även om sexuell läggning tyvärr ofta har tagits bort i slutskedet av lagstiftningsprocessen). Hbt-rörelserna i Bosnien-Hercegovina och Serbien har ökat sin kapacitet att hantera och förebygga säkerhetshot efter ökade attacker och fysiska hot mot aktivister. Det svenska stödet från både CRD och ambassaderna har varit avgörande för att tillhandahålla trygghet och skydd.

I Turkiet har Sida stött organisationen KAOS GL, som har publicerat mer än 100 artiklar på sin hemsida under 2012. Dessa plockades upp och spreds av andra medier. 2670 artiklar/nyheter har laddats upp på webbplatsen och 1 600 000 besökare har besökt sidan, vilket gör den till en av de mest besökta webbsidorna i Turkiet.

3.2 SKYDD OCH SÄKERHET

Vissa Sida-finansierade program och initiativ har direkt bidragit till bättre skydd och säkerhet för hbt-aktivister. Enligt Sveriges *Strategi för särskilda insatser för demokratisering och yttrandefrihet 2012–2014*, har aktivister fått hjälp med individuella skyddsåtgärder genom de svenska ambassaderna. Genom strategin får också regionala initiativ stöd, bl a. East and Horn of Africa Human Rights Defenders Project och initiativ genom Global Equality Fund. Flera ambassader har också varit pådrivande i att skapa utrymme för dialog om hbt-personers säkerhet och icke-diskriminering med regeringen, bland annat i Moçambique, Colombia, Uganda, Liberia, Sydafrika, Kosovo och Albanien.

ITP-kurserna har också varit avgörande för att öka deltagarnas säkerhet genom särskilda utbildningskomponenter. Deltagarna i ITP-kurser har fått utbildning i säkerhetsfrågor som de har fört tillbaka till sina organisationer. Det är främst de tekniska och fysiska aspekterna av säkerheten som hanterats och frågor om välmående på individuell nivå har ännu inte behandlats av ITP-kurserna, samtidigt som många aktivister befinner sig i extremt stressande situationer.

I stödet till hbt-organisationer har det i flera fall ingått direkta åtgärder för att stärka säkerhetskapaciteten, t.ex. riskminimering, larm och beredskap. Även det allmänna stärkandet av hbt-organisationer – som lett till mer rörlighet hos aktivister, medvetenhet om mänskliga rättigheter och deltagande i nationella och internationella nätverk – har bidragit till ökad säkerhet. Att vara känd inom det civila samhällets

olika nätverk ökar uppmärksamheten och stärker säkerheten runt enskilda aktivister.

Ett av huvudmålen för CRD verksamhet är säkerheten för människorättsaktivister. CRD arbetar med olika verktyg för att skydda och främja säkerheten för människorättsförsvarare, däribland att ge ut personliga larmarmband (vilket infördes 2013). CRD arbetar direkt och aktivt med egen närvaro för hbt-organisationer och enskilda personer som hotas i samarbetsländer.

Att skapa säkerhet sker också genom stöd till nätverk för mänskliga rättigheter som inkluderar hbt-perspektiv. Positiv mobilisering av det civila samhällets aktörer har setts i ett flertal projekt som får stöd, vilket har lett till ökad synlighet i media, ett bredare stöd för policyförändringar eller bättre tillgång till sjukvård eller rättshjälp.

Sveriges bidrag till skydd och säkerhet för hbt-aktivister har haft stor betydelse för hbt-aktivister och organisationer och deras möjlighet att fortsätta arbeta med frågorna. Respondenterna betonar emellertid att det är viktigt att den accepterade nivån av risktagande är de lokala aktivisternas val. I vissa fall har aktivister varit redo att ta risker i sitt påverkansarbete, och det har varit Sverige som har varit lite för försiktigt. I andra fall har det varit tvärtom.

3.3 ÖKAD INTEGRERING

Sedan 2009 har det skett en ökad integrering av hbt-personers rättigheter i generella Sida-program, främst inom SRHR och program för mänskliga rättigheter. 17 av 33 ambassader rapporterar att de ger stöd till program som inkluderar hbt-perspektiv. Under perioden 2010–2012 kan ett 60-tal insatser identifieras där hbt-komponenter hade integrerats (utöver landprogrammen för CRD och ramorganisationer). I utvärderingen 2009 identifierades 28 hbt-integrerade insatser för 3-års perioden. Sett från år till år är trenden med ökad integreringen klar:

ÅR	2008	2009	2010	2011	2012
Antal insatser som integrerat hbt	14	19	21	30	34

Exempel på integrering noteras av ambassader i 17 länder, men flest antal projekt med integrering av hbt-perspektiv observeras i de regionala programmen för Afrika söder om Sahara och Östafrika (15), Globala program (7), Zambia (8), Turkiet (6), Moldavien (5), Guatemala (4), Tanzania (4), Uganda (4) och Bolivia (3).

3.3.1 Integrering hos ramorganisationer

Ramorganisationer som specifikt stöder hbt-personer och deras organisationer är: Afrikagrupperna, Diakonia, RFSU, Olof Palmes Internationella Center och Forum Syd (främst via RFSU), RFSU, Kvinna till Kvinna och Svenska kyrkan. Dessa organisationer inkluderar allt oftare hbt-personers rättigheter också i allmänna program och strategier. Andra organisationer som nyligen har börjat integrera hbt-perspektiv är PMU och Rädda Barnen. Sedan 2009 ser vi att ramorganisationerna har inkluderat hbt-frågor mer systematiskt och de som tidigare bara hade några projekt har utvidgat sitt stöd.

Sedan 2009 har trosbaserade organisationer börjat inkludera och hantera hbt-perspektiv samt stödja direkta hbt-projekt. Svenska kyrkan förklarar att *”dialogen har inletts och engagemanget i dessa känsliga frågor är nu förankrad. Vårt engagemang i sårbarheter i relation till HIV har gett oss en öppning till att diskutera sexualitet, vilket i sin tur har gett oss en öppning till att diskutera hbt-frågor och rättigheter”*. Även PMU, är av denna åsikt. *”Frågan har tagits upp i diskussionerna med våra partners, speciellt från ett perspektiv av att bekämpa diskriminering. I våra HIV-program är det rätten till information vi har fokuserat på”*.¹⁴

Kvinna till Kvinna *”fokuserar på att skapa säkerhet för kvinnor, och ta upp hbt-frågor inom den ramen.”* Rädda Barnen inkluderar hbt-frågor som en del av rätten till utbildning.

Även om de inte är ramorganisationer så spelar RFSL och CRD en viktig roll som förespråkare för hbt-personers rättigheter och genomförare av hbt-projekt inom Sidas portfölj. CRD arbetar med direkt Sida-finansiering, framför allt på Balkan och i Östeuropa. En betydande del av Sidas hbt-stöd i dessa länder ges via CRD. RFSL arbetar med direkt Sida-finansiering eller genom ramorganisationerna Forum Syd och Olof Palmes Internationella Center. RFSL är en rättighetsorganisation med partners runt om i världen och kan därmed ge kvalitativ vägledning till Sida och i Sidas verksamhet på ambassaderna.

3.3.2 Integrering av arbetet med mänskliga rättigheter och demokrati

Det har skett en ökning av projekt för mänskliga rättigheter som integrerar hbt-perspektiv. Från att ha varit en fråga som främst togs upp inom hiv/aids-program, är hbt nu en integrerad del av ramverket i många landprogram för mänskliga rättigheter. Ambassaden i Uganda rapporterar *”Vi behandlar sexuella minoriteters rättigheter som en fråga om mänskliga rättigheter och hanterar det inte som en enskild fråga”*.¹⁵

Det finns flera fall där hbt inte uttryckligen anges i landstrategin, men där det ändå har tagits upp av ambassaderna med hänvisning till skrivningar om ”utsatta grupper” eller ”minoritetsgrupper”. Det är dock mer troligt att ett systematiskt arbete genomförs och att hbt-frågor får stöd när det uttryckligen nämns som ett fokusområde i strategin.

CRD integrerar hbt i sitt arbete för människorättsförsvarare och icke-diskriminering i alla länder och regioner där de är verksamma. Detta sker dels genom specifikt, riktat stöd, dels genom att inkludera hbt i de koalitioner och nätverk av människorättsförsvarare som får stöd. En annan metod är att medvetet välja partners som är villiga att inkludera hbt-frågor i sitt arbete.

3.3.3 Integrering i hiv och aids program

De trosbaserade organisationerna anser att hiv/aids är den enklaste inkörsporten till att tala om hbt-frågor. Både PMU och Svenska kyrkan använder projekt som handlar om hiv och aids till att öppna dörrar för att diskutera sexualitet. Både PMU och Svenska kyrkan har sett förändringar i attityder i vissa av sina samarbetsorganisationer, i synnerhet i Afrika, när de arbetat med dessa metoder. Framstegen går dock långsamt och med små steg. Ibland har partners haft svårt att acceptera svenska kyrkans acceptans av samkönade äktenskap, vilket har lett till

¹⁴ Enkät svar från PMU and Svenska kyrkan

¹⁵ Enkät svar från Sveriges ambassad i Uganda

att de har sagt upp samarbetet med Svenska Kyrkan. Några ambassader rapporterar att hbt-frågor ingår i deras stöd till hiv och aids-program. I Uganda har hiv och aids eller reproduktiv hälsa ibland använts i projektavtalen (ej explicit nämnt hbt) för att undvika problem i samhället.

3.3.4 Integrering i SRHR-program

Det finns många SRHR-projekt där ambassader och det civila samhällets organisationer rapporterar att hbt har integrerats. Ett exempel är stöd till UNFPA:s arbete med SRHR i Guatemala med speciellt fokus på rättigheter för transsexuella. Andra exempel är ett ungdomsprojekt i Bolivia, ”Strengthening to Empower”, RFSU:s program i Bangladesh, Rädda Barnens stora SRHR-projekt i Afrika tillsammans med RFSU (sexualundervisning) och det stora globala stödet till IPPF. Det regionala hiv och aids-teamet i Lusaka arbetar via en hiv och aids-partner (Safais) för att påverka ledare inom media att stödja rättigheter för hbt-personer, genom projektet ”Leadership and Media Advocacy movement for the Protection of LGBTI Rights in Africa” som genomförs av Panos Southern Afrika (PSAf).

3.4 POLITISKA FRAMSTEG OCH EFFEKTER

Som nämnts tidigare så har de mest framträdande resultaten av det svenska stödet varit att stärka hbt-rörelsen globalt, regionalt och i vissa länder. Det finns också exempel på att det svenska stödet har bidragit till en förändrad politik i vissa länder. Några av de exempel som rapporteras är:

Dialogen och engagemanget från den svenska ambassaden i Albanien kring icke-diskriminering och hbt-rättigheter, har lett till en begäran från det albanska ministeriet för arbetsmarknadsfrågor, sociala frågor och lika möjligheter (MoLSAEO), om stöd att genomföra en åtgärdsplan avseende icke-diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet¹⁶. På OSSE:s (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) konferens om tolerans och icke-diskriminering lyftes den positiva utvecklingen i Albanien som en modell för andra medlemsstater i OSSE.¹⁷

I ett antal länder på Balkan och i Moldavien har CRDs och deras partners arbete lett till antagandet av en lagstiftning mot diskriminering. Även om sexuell läggning ofta har utelämnats i slutversionen av dessa lagstiftningar, har frågan om hbt-rättigheter ändå lyfts fram. I Moldavien har Pride-evenemang arrangeras med stöd från Sverige medan det i andra länder har gjorts försök som stoppats (t.ex. Serbien).

I Bosnien-Hercegovina har arbetet med att förebygga hatbrott medfört vissa förbättringar. Det har varit möjligt för flera aktörer att diskutera hbt-frågor något mer öppet för första gången sedan våld

¹⁶ EMBASSY OF SWEDEN IN TIRANA, Support to MoLSAEO for the implementation of the Plan of Measures related to non-discrimination on the basis of Sexual Orientation and Gender Identity, ANALYSIS AND RECOMMENDATIONS, MAY 2013

¹⁷ Challenges and Perspectives regarding Discrimination against LGBTI Persons OSCE High- Level Conference on Tolerance and Non-discrimination in Tirana <http://www.swe-denabroad.com/en-GB/Embassies/Tirana/Current-affairs/News/Challenges-and-Perspectives-regarding-Discrimination-against-LGBT-Persons-sys/>

riktades mot Pride-arrangörerna under 2008. Detta är ett resultat av stärkta hbt-organisationer och stärkta stödnätverk, vilket det svenska stödet har bidragit till.

Även om det inte går att verifiera hur det svenska stödet har bidragit, så rapporteras att i Bangladesh har hbt-rättigheter inkluderats i granskningen av situationen för mänskliga rättigheter genom Universal Periodic Review (UPR) – i den del som civila samhället tog fram. Även om samkönade sexuella handlingar är kriminaliserade i Bangladesh så har regeringen tillåtit transsexuella att registrera sig i röstlängden under de nationella valen fr.o.m. 2008.

I Burkina Faso har hbt-personers mänskliga rättigheter blivit uppmärksammade i uppföljningen av kommentarerna från FN:s råd för mänskliga rättigheter i landets UPR. Ambassaden indikerar att detta är ett resultat av den svenska och danska dialogen.

3.5 KAPACITET OCH MEDVETENHET HOS ANSTÄLLDA

Det har skett en märkbar förändring av attityder hos personalen på Sida angående hbt-personers rättigheter sedan 2005. Hbt-personers rättigheter uppfattades initialt som ett ganska lågt prioriterat område för utvecklingssamarbete, inte särskilt relevant för fattigdomsperspektivet och agendan för mänskliga rättigheter. Även om dessa attityder fortfarande råder i viss mån, har det skett en förskjutning mot en mer inkluderande inställning till hbt-frågor. Tydliga politiska uttalanden av höga ministrar och chefer har varit avgörande för denna attitydförändring.

Dock är frågan fortfarande känslig och de flesta ambassader har ännu inte aktivt arbetat med medvetandehöjande aktiviteter för personal. De anser att det finns ett behov av mer djupgående utbildning om hbt-personers rättigheter och hur frågan kan införlivas praktiskt i ambassadens arbete. Det har funnits utbildningar på vissa ambassader eller regionala grupper, antingen utförda av personal med kunskap, genom lokala organisationer eller genom RFSU eller RFSL. Goda exempel finns också i t.ex. ambassaden i Vietnam och i några av de ambassader på Balkan, där utställningar och studiebesök har öppnat för diskussion.

Ambassaderna anser generellt att Sidas huvudkontor har gett ett bra stöd när det har begärts (vilket inte har varit så ofta). De verktyg som har utvecklats och finns tillgängliga, till exempel materialet för dialog kring hbt-frågor och landspecifik information (landbriefs) har dock inte utnyttjats hittills.

Även ramorganisationerna, RFSL och CRD uppskattar stödet från Sidas huvudkontor och från vissa ambassader, både när det gäller moraliskt stöd och praktiskt stöd (som att tillhandahålla säkra mötesplatser och inkluderande aktiviteter). Flera ramorganisationer uppskattar att hbt-personers rättigheter betraktas som ett prioriterat område av Sida och den svenska regeringen. Det finns en känsla av ”säkerhet” att veta att regeringen står bakom organisationerna. Det är också uppskattat att det är lätt att få ekonomiskt stöd från Sida för att arbeta med hbt-personers rättigheter och att det finns en positiv inställning till införandet av hbt-rättigheter i de allmänna programmen. En organisa-

tion uttrycker att *”det är bra att det nästan förväntas av oss att vi inkluderar hbt”*.

Det finns också en önskan om utbildningar, seminarier och utbyte av erfarenheter hos ramorganisationer. Detta är särskilt viktigt för dem som nyligen börjat arbeta med hbt eller som bara har arbetat med frågan i en liten skala.

I utvärderingen 2009 genomfördes en enkät av kapaciteten och medvetenheten hos Sidas personal. Slutsatsen blev att 14 personer hade djupa eller mycket goda kunskaper i hbt-frågor, medan 18 hade goda eller grundläggande kunskaper. Denna kartläggning omfattar inte en liknande undersökning, men att döma av de 33 svaren på e-postfrågorna och intervjuerna, är de grundläggande kunskaperna mer utbredda i dag.

4 Slutsatser och trender

4.1 HBT I SVENSKT UTVECKLINGSSAMARBETE

Sidas arbete med hbt-frågor initierades av den studie som slutfördes under 2005 om hbt-frågans globala utveckling och relevansen för det svenska utvecklingssamarbetet. Hbt-arbetet konkretiserades senare i en handlingsplan för Sidas arbete med sexuell läggning och könsidentitet (2007–2009). En baslinjestudie gjordes under 2006 och en utvärdering av handlingsplanen genomfördes i slutet av 2009. Den rekommenderade en förlängning av handlingsplanen. Under 2012 utarbetade Sida en ny, reviderad handlingsplan för Sidas hbt arbete. Planen presenterades 2013 för generaldirektören, som informerade att handlingsplaner inte längre är en del av Sidas styrdokument. I dagsläget finns därför inga riktlinjer för hbt arbetet förutom det som står i policy och strategier.

Denna kartläggning är en uppföljning av den senaste utvecklingen samt en jämförelse med hur det varit tidigare. De mest slående positiva förändringarna under de senaste åren har varit

- Det ökade politiska stödet för hbt-personers rättigheter från svenska ministrar och andra viktiga beslutsfattare – däribland FN:s generalsekreterare och USA:s president Obama. Det är dock viktigt att notera att offentliga uttalanden från internationella personer ibland varit kontraproduktiva och inneburit en ökad hotbild mot hbt-rörelsen lokalt.
- Det ökade antalet policydokument och strategier som hänvisar till hbt-personers rättigheter som ett människorättsproblem och/eller viktigt fokusområde för det svenska utvecklingssamarbetet. I Sidas strategiska inriktning 2009–2011 lyftes rättigheterna för hbt-personer fram inom området demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Icke-diskriminering – med särskilt fokus på personer med funktionshinder och hbt-personer – identifierades som en av 10 högprioriterade frågor.
- Övergången från att behandla hbt-frågorna främst som en hälsofråga kopplad till SRHR och hiv och aids-program, till en mer rättighetsbaserad ansats där hbt-frågorna är en integrerad del i bredare program och insatser.
- En ökad medvetenhet och ett bredare engagemang bland personal och beslutsfattare inom Sida. Hbt-frågor ingår nu i flera strategier och programområden. RFSL har gradvis utvecklat kontakter med olika avdelningar och enheter på Sida.
- Den betydande ökningen av ekonomiskt stöd till hbt-insatser som direkt riktat sig till hbt-personer samt ökningen av antalet insatser som integrerar hbt-frågor.

- De svenska ramorganisationernas ökade stöd till specifika hbt-organisationer och projekt samt den ökade inkluderingen av hbt-komponenter i allmänna program. Diakonia, RFSU, CRD och Kvinna till Kvinna har alla gjort klara åtaganden för hbt-personers rättigheter i policy och har inkluderat hbt-personers rättigheter i sina respektive landprogram.
- Nya Sida-enheter och svenska ramorganisationer har börjat arbeta med hbt-frågor, t.ex. partnerskap inom den privata sektorn och trosbaserade organisationer.
- Feminiseringen av hbt-frågan. De skillnader som tidigare förekom mellan kvinnor och män är idag mindre påfallande. Program hade t ex. en tendens att domineras av MSM-insatser. Transfrågor är fortfarande marginaliserade i hbt-diskursen, men det finns tecken som visar att de börjar diskuteras. Intersexuella frågor nämns ibland, men frågan är ännu mer på akademisk nivå än praktiska insatser, med inriktning på faktiska mottagare.

4.2 INTERNATIONELLA TRENDER

På global nivå har det skett vissa framsteg inom FN i fråga om hbt-personers rättigheter. Den 17 juni 2011 antog FN:s kommitté för mänskliga rättigheter en resolution som slog fast människors lika värde oavsett sexuell läggning eller könsidentitet. Resolutionen belyser den ökade risken för diskriminering och förtryck som många hbt-personer möter på grund av könstillhörighet och sexuella identiteter. Detta var ett viktigt steg på vägen. Den enda resolution som tidigare har tagit upp sexuell läggning var en som handlade om godtyckliga avrättningar. Denna nya resolution är ännu inte antagen av FN:s generalförsamling och kan komma att ändras på grund av en stark motvilja från vissa länder mot att hbt-personers rättigheter ska integreras i FN:s resolutioner.

På nationell nivå kan en polarisering ses mellan länder som är på väg mot liberalisering och de som tar vägen mot ett starkare förtryck. I Argentina har lagstiftarna gjort könskorrigering till en rent personlig fråga och inte en fråga för utomståendes bedömning och beslut. Samkönade äktenskap håller på att legaliseras i många stater i USA. Starka uttalanden både av USA:s president Barack Obama och USA:s tidigare utrikesminister Hillary Clinton till stöd för hbt-personers rättigheter både i USA och internationellt har gett stor resonans i världen. I Asien har flera länder lättat på förtryckande lagstiftning. Indiens sodomilaggar avskaffades 2011 och Nepal var det första landet i världen att införa ”tredje kön” som ett juridiskt alternativ i pass och födelsebevis (följt av Förbundsrepubliken Tyskland 2013). I Europa har utvecklingen varit positiv i de västra delarna av kontinenten, medan trenden i östra Europa, på Balkan och i Ryssland verkar vara det omvända med ökad statlig repression mot hbt-personer. Samma situation råder i flera länder i Afrika.

5 Framgångsfaktorer

Resultaten av det svenska engagemanget för hbt-personers rättigheter är imponerande i internationell jämförelse. Sverige ses som en av spjutspetsnationerna. Några av de viktigaste framgångsfaktorer som nämns av respondenterna är

- *Ett politiskt engagemang på hög nivå och frispråkighet.* Ett tydligt budskap har upprepats på alla nivåer, vilket har varit viktigt för att förmedla ett övertygande budskap om Sveriges ställningstagande i hbt-frågor och peka på vilka konkreta åtgärder som behöver vidtas.
- *Att arbeta på bred front och kombinera diplomatisk dialog, utvecklingsbistånd och andra åtgärder.* Genom att vara modig och föra en dialog med regeringar och andra givare, ordna seminarier, utställningar och filmfestivaler, bjuda in hbt-organisationer till sociala och professionella evenemang, tillhandahålla mötesplatser och stödja hbt-personer i domstol, mm., har ambassaderna bidragit till att skapa ett utrymme för lokala organisationer att växa och agera.
- *Engagerad personal på Sida.* Även om det är positivt att personligt engagemang av personal leder till bra resultat, har avsaknaden av strukturellt och systematiskt stöd skapat stora skillnader mellan olika länder och enheter.
- *Lokalt ägande.* Respondenterna bekräftar upprepade gånger att en viktig framgångsfaktor är det lokala ägarskapet. Lokala organisationer måste ansvara för problemformulering och för utformning av strategier. De måste bestämma takten och prioriteringarna i förändringsarbetet. När Sida tar rollen som stödjare och rådgivare och låter lokala processer styra utvecklingen, blir den mer effektiv och hållbar.
- *Regionala angreppssätt.* En regional ansats kan ”lyfta bort” känsliga frågor från en politiskt laddad nationell nivå. Genom att arbeta genom regionala aktörer, kan Sida bidra till bättre skydd och säkerhet för aktivister och stödja regionala påtryckningar som kan få inverkan på landnivå.



Illustration: Bianca Kronlöf

6 Utvecklingsområden

Studien visar att det finns områden där Sida kan vidareutveckla sitt arbetssätt för att säkerställa ett mer effektivt stöd till hbt-rättigheter.

Dessa innefattar:

1. *Ett mer systematiskt och strategiskt angreppssätt, ökad samordning, erfarenhetsutbyte och lärande.* Eftersom en ny handlingsplan för hbt-personers rättigheter inte vunnit gehör hos Sidas ledning, behöver man hitta ett alternativt instrument/system för att styra och samordna utvecklingen. Olika enheter är nu engagerade i ganska omfattande hbt-program och det finns en risk för dubbelfinansiering och ineffektivitet (t.ex. vad gäller kapacitetsutveckling av hbt-organisationer som stöds av ITP kurser, två USA-Sida partnerskap och regionala insatser). Sida skulle kunna överväga att ta fram ett positionspapper eller riktlinjer för operationalisering av hbt-rättigheter i de geografiska och tematiska strategierna samt utse en arbetsgrupp med tydligt mandat att samordna och främja arbete med hbt-rättigheter.
2. *Att utveckla flexibla sätt att stödja nya, små hbt-grupper med svaga system och strukturer.* De nuvarande kraven på partnerorganisationers system och strukturer gör det praktiskt taget omöjligt för nya små grupper och organisationer att få tillgång till Sidas finansiering och successivt utvecklas till en stark rörelse. Sida skulle kunna överväga ett system där nya grupper (eller individer) kan börja med små bidrag och låga krav – till medium – till starka och fullt berättigade partners. Detta kan till exempel organiseras genom en fond som ger stipendier som inte kräver övervakning eller redovisning, såvida inte gruppen kommer tillbaka för en andra utbetalning (nivå 1), eller genom att engagera en revisionsbyrå för att stödja organisationer att förvalta medel (nivå 2).
3. *Påverka och operationalisera nya geografiska resultatstrategier.* Det konstaterades att de nya resultatstrategierna bara talar i allmänna ordalag om att stödja de mänskliga rättigheterna. Eftersom de nya strategierna kommer att guida svenska utvecklingssamarbetet i många år är det viktigt att det finns vägledning om hur detta ska genomföras. Hbt-personers rättigheter borde alltid vara en del av kontextanalysen och diskussionerna om prioriteringar. När hbt-relaterat stöd inte passar in i en geografisk resultatstrategi är det ibland möjligt att arbeta via andra strategier, t.ex. Strategin för stöd till civila samhället eller Strategin för särskilda insatser för demokratisering och yttrandefrihet.
4. *Ha en bred ansats till hbt-frågor.* Baserat på resultaten i denna kartläggning, står det klart att enbart finansiering inte kan göra skillnad. Det ekonomiska stödet måste kombineras med diplomatiska, inkluderande, praktiska och kulturella åtgärder för att öppna dörrarna för de framväxande hbt-grupperna. Ambassaden kan exempelvis stå som värd för filmer/utställningar med mångfaldstema, bjuda in

hbt-representanter till nätverk och sociala evenemang, stödja studiebesök och utbyten för hbt-aktivister, bjuda in progressiva religiösa ledare, ha insatser för att höja medvetenhet bland personalen, anställa hbt-personer som personal, tillhandahålla säker mötesplats på ambassaden, ha personlig närvaro vid rättegångar och ge aktivister skydd i nödsituationer.

5. *Att investera tillräckligt med tid och kapacitet i det nya amerikanska samarbetet*¹⁸. Möjligheten att påverka utformningen av de nya insatserna är stor. Det kommer dock att kräva kapacitet på Sida för att följa upp och föra en dialog med USA för att se till att a) de stora nya bidragen kommer att ge önskat resultat och b) att de svenska erfarenheterna kommer att tas tillvara och c) att det lokala ägandet av processer kommer att respekteras. Dessutom, som nämnts i punkt 4, kan inte enbart finansiering göra skillnad utan måste kombineras med andra åtgärder. Den privata sektorn kan bli ”hjälpt” att ta en bredare ansats – inte bara ge pengar.
6. *Uppföljning av utfasat stöd*. När det finansiella stödet till hbt-insatser avvecklas (t.ex. Vietnam) och där ytterligare stöd fortfarande är relevant, skulle Sida kunna hjälpa partners att hitta nya finansieringsmetoder, t.ex. EU-finansiering, alternativa Sidas finansieringsanslag eller via svenska ramorganisationer.
7. *Stöd till utveckling av kapacitet/kompetens hos personal och ramorganisationer*. Insatserna på hbt-området är till stor del beroende av enskilda individers engagemang i organisationer, på enheter och på ambassader. Stödet från Sidas huvudkontor är uppskattat, men kunde vara mer proaktivt och systematiskt. De verktyg som tagits fram är relativt okända. Sida skulle kunna överväga att ordna tätare inspirationsseminarier för både personal och partners inom civilsamhällets organisationer och dela verktyg och goda exempel på möten. Många partners inom civilsamhällets organisationer och hbt-aktivister, både i Sverige och lokalt, har utmärkt kompetens och skulle kunna bidra till en sådan kapacitetsutveckling (t.ex. RFSL, Svenska kyrkan, CRD, och RFSU).
8. *Utveckling av PLUS-systemet och CSO databasen*. Det skulle kunna underlätta för framtida analyser om det fanns en markör för hbt-personers rättigheter som ”huvudsyfte” och ”del av syfte” i dessa databaser.

7 Referenser

- Anger, Joakim, 2012, *Reform cooperation in the Western Balkans- regional cooperation: experiences, constraints and opportunities Final Report*, Sida Decentralised Evaluations, 2012:30.
- Embassy of Sweden in Tirana. 2013, *Support to MoLSAEO for the implementation of the Plan of Measures related to non-discrimination on the basis of Sexual Orientation and Gender Identity, ANALYSIS AND RECOMMENDATIONS*.
- Embassy of Sweden in Tirana. 2013, *Challenges and Perspectives regarding Discrimination against LGBTI Persons*. <http://www.swedenabroad.com/en-GB/Embassies/Tirana/Current-affairs/News/Challenges-and-Perspectives-regarding-Discrimination-against-LGBTI-Persons-sys/> may 23 2013.
- Nilsson A. Holmberg A and Ljungros K. 2010, *Evaluation of Sida's Action Plan on Sexual Orientation and Gender Identity in Swedish Development Cooperation 2007–2009*, Sida.
- Peck L. 2007, *Base line LGBTI-initiatives*, Sida.
- Sida. 2012, *Human Rights of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender persons – Conducting a Dialogue*.
- Sida, 2006, *Sidas arbete med Homo-, Bi-, och Transfrågor i utvecklingssamarbetet 2007–2009, Handlingsplan för konkretisering av Homo-, Bi-, och Transfrågor i utvecklingssamarbetet 2007–2009*
- UD, 2011, *Strategi för globala ämnesstrategiska utvecklingsinsatser 2011–2014*,
- UD, 2012, *Strategi för särskilda insatser för demokratisering och yttrandefrihet 2012–2014*
- UD, 2012 *Strategi för regionalt arbete med hiv och aids och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt arbete för homo-, bi- och transsexuella personers (hbt-personers) mänskliga rättigheter i Afrika söder om Sahara*
- UD, 2010, *Strategi för det regionala utvecklingssamarbetet med Asien med fokus på Sydostasien 2010–2015*
- UD, *Sveriges politik för global utveckling*, Government bill 2002/03:122, Parliamentary report 2003/04:UU3, circular 2004/05:4.
- USAID. Fact Sheet *A historic Global Initiative, LGBTI Global Development Partnership, Promoting Gay, Lesbian, Bisexual and Transgender Inclusive Development*
- Aktuella strategier (geografiska, tematiska). Finns tillgängliga på www.regeringen.se
- Projektanteckningar, utvärderingar och rapporter av relevanta projekt.

8 Respondenter

Sida, Stockholm	Elsa Håstad, Birgitta Weibahr, Lisa Fredriksson, Maria Myrman, My Dung Ho
UD	Karin Seydlitz
Sveriges ambassader	
Regionala teamet Asien	Camilla Ottosson
Regionala hiv- och aidsteamet för Afrika	Karolina Kvarnare
Afghanistan	Marie Svensson
Albanien	Rezarta Katuci
Bangladesh	Karolina Hulterström
Bolivia	Julia Ekstedt
Bosnien-Hercegovina	Jonathan Francis
Burkina Faso	Francois Landiech
DRK	Marie Nilsson
Etiopien	Izabella Eriksson
Georgien	Peeter Kaaman
Guatemala	Veronica Melander
Indien	Åsa Heijne
Indonesien	Annika Siwertz
Kambodja	Andreas S Johansson
Kenya/ Somalia	Lina Palmér
Kina	Anna George
Kosovo	Visare Gorani-Gashi
Liberia	Charles Lawrence, Frida Gabrielsson
Mali	Ida Vikström
Moldavien	Månstråle Dahlström
Mocambique	Claire Smellie
Myanmar	David Holmertz
Palestina	Fredrik Westerholm
Ryssland	Charlotta Bojber / Ann-Charlotte Zachrisson
Rwanda/Burundi	Lennart Jemt
Serbien	Jasmina Zoric Petrovic
Syd/Sudan	Bengt Johansson
Tanzania	Anette Widgren-Bolme
Turkiet	Axel Nyström
Uganda	Cecilia Chroona

Ukraina	Ebba Aurell
Vietnam	Dung Ngo Thi Phuong
Zambia	Oskar Karneback
Zimbabwe	Lina Währner
Icke-statliga organisationer	
Afrikagrupperna	Anna Gren
CAL	Dawn Cavanagh
Diakonia	Mirjam Dahlgren
IGLHRC	Ethan Haymovitz
ILGA	Renato Sabbadini
My rights	Maria Lagus
LO-TCO Biståndsnämnd	Nina Larrea
Olof Palme Centre	Lisa Sandberg
PMU	Ing-Marie Berglund
RFSL	Maria Sjödin, Karin Lenke, Vanja Braathen
RFSU	Jonas Tillberg, Sofie Westerberg
Rädda Barnen Sverige	Anniken Elisson
Svenska Afghankommittén	Daniel Palin
Svenska Kyrkan	JP Mokgethi-Heath
Världsnaturfonden	Victor Åström
WWF	Annissa Bouchibane

9 Terms of Reference

Requirements specification Appendix 1

Case No.:
13/000871

Date
27 June 2013

Terms of reference

Study on Sida's work on human rights of lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) persons – call-off in accordance with Framework Agreement for "Consulting Services within Section B) Human Rights"

1 BACKGROUND

1.1 Information about Sida

Sida, the Swedish International Development Cooperation Agency, is a government authority. Our goal is to contribute to enabling poor people to improve their living conditions.

As other Swedish government agencies, Sida works independently within the framework established by the Swedish Government and Parliament. They decide on the financial limits, the countries with which Sweden (and thus, Sida) will cooperate, and the focus and content of that cooperation.

For additional information, please visit Sida's website, www.sida.se

1.2 Information about Sida's work on human rights of LGBT persons

In the government's budget proposition 2013/14 Sida was instructed to report to the Ministry for Foreign Affairs, on Sida's work with human rights (HR) of LGBT persons. The report is due 1 December 2013.

Sida has worked with HR of LGBT persons for about 10 years. Following the instruction in the Letter of Appropriation 2006 an Action Plan for Sida's Work on Sexual Orientation and Gender Identity in International

Development Cooperation 2007–2009 (Action Plan) was approved.¹⁹ The Action Plan builds on a study on Swedish policy and administration regarding sexual orientation and gender identity issues in development which was conducted in 2005. The aim of the Action Plan was to concretize how to integrate LGBT issues in the development cooperation. The Action Plan included 11 activities divided into two interme-

¹⁹ Action Plan for Sida's work on Sexual Orientation and Gender Identity in International Development Cooperation 2007–2009, Sida's work on LGBT issues in international development cooperation

diated objectives which would help enable Sweden to contribute to improve the living conditions of LGBT persons through the implementation of development cooperation, analyses and different forms of dialogue.

The Action Plan was externally evaluated in 2010 (evaluation).²⁰ A number of conclusions and recommendations were given. The main conclusion was that the Action Plan had helped Sida to increase the focus on LGBT persons' HR and that the majority of the activities had been implemented. The main recommendation was that Sida should extend the Action Plan. In the Letter of Appropriation 2010, Sida was given the assignment to report on how it planned to continue its work on LGBT issues based on the recommendations of the evaluation. Sida responded to the Ministry for Foreign Affairs that it intended to develop a new action plan. The new action plan was delayed due to restructuring and downsizing at Sida. The action plan covering the period 2007–2009 has however been regarded as a guiding document for Sida during this period. A draft new action plan was submitted to Sida's Director General in May 2013.

2 SCOPE OF ASSIGNMENT

2.1 General information

The aim of the study is to map and describe Sida's work on the human rights of LGBT persons. The study will compare Sida's present work on LGBT persons' HR with the work that has been done since 2005, based on previous studies, the Action Plan, the evaluation and other relevant documents. The report may (if Sida so decides), together with a cover letter from Sida, comprise a report to the Ministry for Foreign Affairs on Sida's work on LGBT persons' HR.

2.2 Scope of work

The study will be conducted in accordance with Sida's Framework Agreement for "Consulting Services within Section B) Human Rights", subject area: non-discrimination, area of expertise: non-discrimination of lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) persons.

The study will include:

- Mapping and description of Sida's present work on LGBT persons' HR, including achieved results (outputs and outcomes).
- A comparison of Sida's present work with Sida's previous work on LGBT issues since 2005, using previous studies, the Action Plan, the evaluation and other relevant documents.
- A description and analysis of changes and trends (quantitative and qualitative) in Sida's work on LGBT persons' HR since 2005.

The consultant will propose appropriate organization of and methods for the assignment. The following should however be included:

- Analysis of the Action Plan, evaluation, studies, relevant policies, geographic and non-geographic/thematic strategies (including results and objectives matrixes) and other relevant documents.
- Review and listing of contributions which include support to LGBT persons' HR.

²⁰ Evaluation of Sida's Action Plan on Sexual Orientation and Gender Identity in Swedish Development Cooperation 2007–2009, Sida, 2010.

- Review and listing of the dialogue on LGBT persons' HR and how it has been conducted.
- Review and listing of other activities comprising LGBT issues.
- Consultations/interviews with programme officers at Sida and embassies/consulates where development cooperation is implemented, including members of the LGBT working group, and external partners of importance to Sida.

2.3 Budget

Total budget for the assignment is a maximum of 275 000 SEK.

2.4 Schedule

The assignment will start 2 September 2013 and will not consist of more than 30 work days. A draft report will be submitted to Sida no later than 8 October 2013. Thereafter Sida will submit its views and comments to the consultant no later than 15 October 2013. The final report will be submitted to Sida two weeks after Sida has submitted its views and comments, i.e. 29 October 2013. A meeting between the consultant and Sida, in which the report will be presented and discussed, will be conducted shortly after the submission of the final report (around 1 November 2013).

2.5 Profile of the Supplier and requirements for personnel

All personnel shall at least have skills according to level 2 as specified to the framework agreement.

2.6 Reporting and documentation

The study will be presented to Sida in the format of a report. The report may include diagrams, graphs and lists. The report will include a summary with conclusions. The report and the attachments to the report will be written both in English and in Swedish. The report will not exceed 20 pages (excluding attachments).

3 CONDITIONS AND RISKS

3.1 Conditions for the performance of the assignment

3.1.1 General conditions

The consultant will work independently with collection and extraction of information and data needed for the assignment.

3.1.2 Specific conditions

The consultant may carry out part of the assignment at Sida (for example in order to have access to Sida's systems for contribution management and financial management).

3.2 Risk

RESULT	RISK	IMPACT Low/Medium/High	PROBABILITY Low/Medium/High
Report	Inadequate quality	Medium	Low

4 CONTRACT OBJECTIVES

The objective of the contract is a report comprising a high quality study of Sida's work on HR of LGBT persons.

10 E-post- och intervjufrågor

QUESTIONS TO EMBASSIES/SIDA UNITS	ANSWER
1. According to your opinion, are LGBTI rights/ persons included directly or indirectly in your present geographic/thematic strategy?	
2. What LGBTI measures are included in your annual work plan (operationalization of strategy)?	
3. Have LGBTI rights/persons been an issue of dialogue with the government, CSOs, multilaterals or other donors?	
4. Is there any writing in your annual reports for 2010–2012 concerning LGBTI rights/persons? If so, please enclose it.	
5. Please list the ID numbers of any initiative that have specifically targeted LGBTI rights/persons. If possible, attach assessment memo and reports for these initiatives in order for us to learn more about the content and results of the project/ program.	
6. Please list the ID numbers of any initiative that has included LGBTI rights/persons as part of the program (e.g. HIV/AIDS, Human rights, SRHR etc.) If possible, attach assessment memo and reports for these initiatives in order for us to learn more about the content and results of the project/ program.	
7. Have staff within your team/embassy undertaken any form of training on LGBTI rights in the period 2010–2013?	
8. If so, what kind of attitudinal changes have you observed?	
9. What do you consider to be the main achievements so far in addressing the rights of LGBTI persons within your country/regional/thematic program?	
10. What kind of support do you get from Sida HQ/Sida at Work regarding LGBTI rights?	
11. What support would you like to have?	

QUESTIONS TO CSOS	ANSWER
12. Are LGBTI rights/issues included in your organisations policies and strategies?	
13. Have LGBTI rights/persons been an issue of dialogue between your organisation and governments, CSOs, multilaterals or other donors? Give examples.	
14. Please list the initiatives supported by your organisation that have specifically targeted LGBTI rights/persons? Sida ID number (insatsnummer) and title. Expenditures by year.	
15. Please list the initiatives supported by your organisation that have included LGBTI rights/persons in general programs? Sida ID number (insatsnummer) and title.	
16. What kind of training has your staff undertaken on LGBTI rights in the period 2010–2013? By whom?	
17. What were the outcomes of the training?	
18. What do you consider to be the main achievements so far in addressing the rights of LGBTI persons within your programmes?	
19. What kind of support do you get from Sida HQ/ Sida regarding LGBTI rights?	
20. What kind of support would you like to have?	
21. Any other comment or question?	



Sida arbetar på uppdrag av Sveriges riksdag och regering för att minska fattigdomen i världen. Det kräver samarbete och uthållighet. Genom utvecklingssamarbete stödjer Sverige länder i Afrika, Asien, Europa och Latinamerika. Varje land ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

Studie av Sidas arbete med rättigheter för homosexuella, bisexuella, trans- och intersexuella personer



STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE

Adress: 105 25 Stockholm
Besök: Valhallavägen 199
Telefon: 08-698 50 00. Fax: 08-20 88 64.
www.sida.se sida@sida.se

